

uit De Stentor 12-05-2007

De nachtzijde van 't leven van Bob Hanf

"Oom Bob was een man van de eenvoud. Zijn tekeningen, teksten en muzikale composities zijn van veel grotere kwaliteit dan ik dacht."

Ruth Tillema-Hanf uit Zwolle initieerde een monument voor Bob Hanf. Morgen wordt het boek met cd over de vergeten kunstenaar gepresenteerd.

Zelf zou hij alle aandacht onzin hebben gevonden. "Oom Bob stond niet graag voor het voetlicht. Hij relativeerde zijn werk en zichzelf weg."

De kunstenaar Bob Hanf (1894-1944) dook tijdens de Tweede Wereldoorlog onder in het Nieuwe Suykerhofje aan de Prinsengracht in Amsterdam. Daar werd hij op 23 april 1944 door de Grüne Polizei opgepakt. Van Kamp Westerbork deporteerden de Duitsers hem naar Auschwitz, waar hij op 30 september in de gaskamers werd vermoord. Zijn gedichtencyclus 'Mijmeringen- Over de Nachtzijde des Levens' schrijft hij onder de schuilnaam Christiaan Philippus Spinhoven: "En tot troost bedenk ik, hoe'k oud zijn zal/ en dan deze zangen glimlachend herlees/ daarbij terugverlangend naar den tijd/ toen ik koud en hongerig mijm'rend zei:/ mijn ziel is leeg en dor en ik ben alleen?"

Ruth Tillema blies de Bob Hanf Stichting nieuw leven in. Haar vader Frits Hanf, oprichter van levensmiddelenhandel De Spar, had al veel voorwerk gedaan. "We vonden Bobs kunst de moeite waard voor een groter publiek. Het geeft een goed beeld van de jaren 20 en 30 in Europa."

Volgens Tillema was haar oom een einzelgänger. "Een trage zwijgzame man. Hij stotterde een beetje. Ik was acht toen hij overleed, dus echt goed heb ik hem niet gekend."

Zij vond drie auteurs die ieder vanuit hun eigen vakgebied naar Hanf keken. De fascinerende houtskooltekeningen en enkele schilderijen zijn beïnvloed door het Duits expressionisme. Hanf ging vaak naar Berlijn en is een typisch representant van de onrustige Interbellumjaren. Kunstcriticus Wim van der Beek beschrijft de tekeningen als een 'vreemde mengeling van ernst en ironie' en hij benadrukt: "Doordat de kunstenaar zich beperkt tot zwart-wit en zich zelden liet verleiden tot kleuraccenten, ontstaat de indruk van soberheid. Maar soberheid is niet hetzelfde als somberheid (?) Gelatenheid wint het altijd van wanhoop."

Hanf onderbrak zijn studie chemie in Delft en richtte zich als violist en componist aanvankelijk volledig op de muziek. Hanf maakte via zijn vriend Ignace Lilien kennis met Duitse componisten als Kurt Weill. Samen met enkele Zwolse musici en vocalisten bewerkte musicoloog Huib Ramaer de muziek voor een cd-opname. De cantate 'Aus den Nachtwachen des Bonaventura' voor tenor, bas en orkest, is volgens Ramaer een sleutelwerk in zijn oeuvre. "Het is een doordachte mengeling van Berlijns muziektheater uit de jaren twintig, Schubertiaanse mijmeringen, lyriek en satirische humor." Hanfs literaire werk is sterk beïnvloed door Franz Kafka. Het thema van 'de buitenstaander' loopt als een rode draad door de drie novellen, twee toneelstukken en een filmsynopsis. Er wordt in het boek gespeculeerd over een ontmoeting tussen Kafka en Hanf maar dit blijkt onvoldoende bewezen. Kafkakenner Niels Bokhove toont wel een zeer grote verwantschap aan.

De joodse kunstenaar Hanf was gefascineerd door de 'nachtzijde' van het bestaan. Zijn laatste tekst, de dichtcyclus Mijmeringen, leest als een climax.

"Ik kan den slaap nu niet meer vatten/ 'k lig in het duister, en 't gegier van den wind/ 't gekletter dat tot een obsessie wordt/ houdt steeds maar aan?"